

הציווי המפוצל בהקמת המשכן (פרשות תרומה ותצוה)

אליעזר דניאל יסלזון

א. פתיחה

בשנים האחרונות טופחה גישת הפרשנות הקרויה הסיפור המפוצל, בעיקר על ידי הרב אלחנן סמט. על פי גישת הסיפור המפוצל, מאתרים סיפורי תורה שנכתבו שלא במקומם הכרונולוגי, ועל ידי כך מציגים תשובה לתמיהות ושאלות העולות מלשון הכתוב. גישה זו היא למעשה מימוש של הכלל 'אין מוקדם ומאוחר בתורה', והפעלתו גם על חלקי סיפור, ולא על סיפור שלם דווקא.

בחינת הציווי להקים את המשכן על כליו ועל בגדי הכהונה, מעלה את האפשרות לנקוט בשיטה דומה, ולבחון תהליך של פיצול הנוסח המקראי גם ברשימת הציוויים הקשורים להקמת המשכן. גישה שכזו מסוגלת להסביר קשיים העולים מסדר כתיבת הציוויים כפי שהם מופיעים בפרשת תרומה ובפרשת תצוה.

ארבע וחצי פרשיות עוסקות בבניית המשכן, והן **תרומה, תצוה, ויקהל ופקודי, וחלק מפרשת כי תשא**.

בחלוקה המקובלת נהוג לומר ששתי הפרשיות הראשונות עוסקות בציווי, ושתי האחרונות ביישום. עוד נאמר שבתרומה מצויים על הקמת המשכן וכליו, ואילו בתצוה על עשיית בגדי הכהונה.

על פי האמור בתחילת פרשת תרומה, מטרת הקמתו של המשכן כפולה.

1. המשכן הוא מקום השראת השכינה בעם ישראל, ועל כך נאמר בפרק כ"ה, (ח) וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשֹׁכְנֵי

בְּתוֹכָם:

2. המשכן הוא מקום ההתוועדות של הקב"ה עם משה, ועל כך נאמר בהמשך הפרק, (כב) וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שָׁם וְדַבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי

הַכַּרְבִּים אֲשֶׁר עַל-אֲרֹן הָעֵדוּת אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֲצַוֶּה אוֹתְךָ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:¹

ב. פרשת מזבח הקטורת

הפרשה האחרונה בפרשת תצוה החותמת את מכלול הציוויים להקים את המשכן, עוסקת בציווי לעשות את מזבח הקטורת. שמות פרק ל,

(א) וַעֲשִׂיתָ מִזְבֵּחַ מִקְטָר קֶטֶר עֲצֵי שִׁטִּים תַעֲשֶׂה אֹתוֹ: (ב) אֹמֶה אֶרְאֶה וְאֹמֶה רָחַב רְבֹעַ יְהִי וְאַמְתִּים קָמְתוּ מִמֶּנּוּ קֶרְנָתָיו: (ג) וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת-גִּגְלוֹ וְאֶת-קִירָתָיו סָבִיב וְאֶת-קֶרְנָתָיו וְעֲשִׂיתָ לּוֹ זָרָה סָבִיב: (ד) וְשִׁתִּי טָבַעַת זָהָב תַעֲשֶׂה-לּוֹ מִתַּחַת לְזָרוֹ עַל שְׁתֵּי צַלְעָתָיו תַעֲשֶׂה עַל-שְׁנֵי צִדָּיו וְהִיָּה לְבַתִּים לְבָדִים לְשֵׂאת אֹתוֹ בְּהֵמָה: (ה) וְעֲשִׂיתָ אֶת-הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:

(ו) וְנִתְּתָה אֹתוֹ לְפָנֶי הַפְּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל-אֲרֹן הָעֵדוּת לְפָנֶי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל-הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֹנֵד לְךָ שְׁמָה: (ז) וְהִקְטִיר עָלָיו אֶהְרֹן קֶטֶר סַמִּים בַּבֶּקֶר בְּהִיטִיב וְאֶת-הַנֶּחֱטָת יִקְטִירָנָה: (ח) וּבַהֲעֵלִית אֶהְרֹן אֶת-הַנֶּחֱטָת בֵּין הָעַרְבִים יִקְטִירָנָה קֶטֶר תַּמִּיד לְפָנֶי ה' לְדֹרֹתֵיכֶם: (ט) לֹא-תַעֲלֶה עָלָיו קֶטֶר זָרָה וְעֵלָה וּמִנְחָה וְנֹסֶךְ לֹא תִסְכֶּה עָלָיו: (י) וְכִפֶּר אֶהְרֹן עַל-קֶרְנָתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה מִדָּם חֲטָאת הַכֹּפְרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יִכַּפֵּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ-קֹדָשִׁים הוּא לֵה': פ הפרשה מתחלקת לשני חלקים. בחלק הראשון בפסוקים א'-ה' מפורט הציווי לעשות את מזבח הקטורת. בחלק השני בפסוקים ו'-י' מתוארת הקטרת הקטורת היומית על גבי המזבח בערב ובבוקר.

איזכור הציווי לעשות את מזבח הקטורת כסיום לפרשיות הציווי להקים משכן מתמיה ביותר. מזבח הקטורת עמד בהיכל ביחד עם השולחן והמנורה, והסדר הראוי היה מחייב לפרט את הציווי לעשיית מזבח הקטורת בפרק כ"ה בפרשת תרומה,²

נראה שרמב"ם מבחין בין תפקידי המשכן במדבר לבין תפקידי המקדש בירושלים.¹

² בעת הציווי הכללי לבצלאל בן אורי בפרשת כי תשא, נשנה הציווי לעשיית מזבח הקטורת ביחד עם הציווי לעשות את הכלים האחרים. (שמות לא, ו) וְאֶנִּי הִנֵּה נִתְּנִי אֹתוֹ אֶת אֶהֱלִיאֵב בֶּן-אֲחִיסָמֶל לְמַטֵּה-דָן וּבָלָב כָּל-חֲכָמֵי לֵב נִתְּנִי חֲכָמָה וְעָשׂוֹ אֵת כָּל-אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ: (ז) אֵת אֶהֱלֵךְ

¹ בניגוד למטרה הכפולה העולה מהציווי להקים את המשכן בפרשת תרומה, מביא רמב"ם בספר המצוות וביד החזקה מטרה שונה. וכך כתב בספר המצוות מצות עשה כ, 'המצוה העשרים היא שצונו לבנות בית עבודה. בו יהיה ההקרבה והבערת האש תמיד ואליו יהיה ההליכה והעליה לרגל והקבוצ בכל שנה כמו שיתבאר.'

בצמידות לציווי לעשות את הכלים האחרים שעמדו בהיכל.
זאת ועוד, הפסוקים א'-ה' בפרק ל', המפרטים את הציווי לעשות את מזבח הקטורת, מקבילים ביותר

לפסוקים שבפרק כ"ה המורים על עשיית השולחן, כפי שמפרטת הטבלה הבאה.

פרק כ"ה-השולחן	פרק ל'-מזבח הקטורת
(כג) ועשית שלחן עצי שטים אמתיים ארכו ואמה רחבו ואמה ונחי קמתו:	(א) ועשית מזבח מקטר קטרת עצי שטים תעשה אתו: (ב) אמה ארכו ואמה רחבו רבוע יהיה ואמתיים קמתו ממנו קרנתיו:
(כד) וצפית אתו זהב טהור ועשית לו זר זהב סביב: (כה) ועשית לו מסגרת טפח סביב ועשית זר זהב למסגרתו סביב:	(ג) וצפית אתו זהב טהור את-גגו ואת-קיריתיו סביב ואת-קרנתיו ועשית לו זר זהב סביב:
(כו) ועשית לו ארבע טבעת זהב ונתת את-הטבעת על ארבע הפאת אשר לארבע רגליו: (כז) לעמל המסגרת תהיה הטבעת לבתים לבדים לשאת את-השלחן:	(ד) ושתי טבעת זהב תעשה-לון מתחת לזרו על שתי צלעותיו תעשה על-שני צדיו והיה לבתים לבדים לשאת אתו בהמה:
(כח) ועשית את-הבדים עצי שטים וצפית אתם זהב ונשא-בם את-השלחן:	(ה) ועשית את-הבדים עצי שטים וצפית אתם זהב:

ג. סדר הפרשיות בפרשת תרומה ותצוה

כדי לנסות ולהסביר את מיקומו החריג של הציווי לעשות את מזבח הקטורת, ננסה לבחון בהסתכלות כוללת את סדר הפרשיות המרכיבות את שתי הפרשות תרומה ותצוה (מפרק כ"ה א'-פרק ל"ו י'). טבלה 1 מפרטת את תוכן תשע הפרשיות המרכיבות את הציווי להקים את המשכן.

טבלה 1, חלוקה לפרשיות שבפרשת תרומה ובפרשת תצוה

פרשות תרומה ותצוה			
1	פתיחה	5	לקיחת שמן למאור
	פרק כה		פרק כז
	א-ט הזמנת התרומות		כ-כא ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור
2	עשיית הכלים	6	עשיית בגדי הכהונה
	י-טז ועשו ארון		פרק כח
	יז-כב ועשית כפורת		א-ה פתיחה עשיית הבגדים
	כג-ל ועשית שולחן		ו-יד ועשו את האפוד
	לא-מ ועשית מנורת זהב טהור		טו-ל ועשית חשן משפט
			לא-לה ועשית מעיל
			לו-לט ועשית ציץ זהב טהור
			מ-מג ולבני אהרון תעשה (בגדי הדיוט)

שבגה ומלקחיה ומחיתתיה זהב טהור: (כד) כפר זהב טהור עשה אתה ואת כל-כליה: (כה) ויעש את-מזבח הקטרת עצי שטים אמה ארכו ואמה רחבו רבוע ואמתיים קמתו ממנו היו קרנתיו:

מועד ואת-הארן לעדת ואת-הכפרת אשר עליו ואת כל-כלי האהל: (ח) ואת-השלחן ואת-כליו ואת-המנרה הטהרה ואת-כל-כליה ואת מזבח הקטרת:
התופעה חוזרת על עצמה בפרשת מטות, בעת תאור עשיית כלי המשכן, (שמות לז, יז) ויעש את-המנרה זהב טהור מקשה עשה את-המנרה ורכה וקנה גביעיה כפתריה ופרחיה ממנה היו.....(כג) ויעש את-נרתיקה

3	עשיית המשכן והיריעות	7	ימי המילואים
	פרק כו א-יד ואת המשכן תעשה יריעות טו-ל ועשית קרשים למשכן לא-לז ועשית פרוכת		פרק כט א-לז וזה אשר תעשה להם לקדשם-המילואים
4	עשיית מזבח העולה והחצר	8	הציווי על עולת התמיד
	פרק כז א-ח ועשית את המזבח ט-יט ועשית את חצר המשכן		פרק כט לח-מו שנים ליום עולת תמיד
		9	הציווי על מזבח הקטורת
		9.1	פרק ל א-ה ועשית מזבח קטורת
		9.2	ו-ט והקטיר קטורת תמיד

קטע 5 מצווה על העלאת הנר בכל ערב.
קטע 8 מתאר את הקרבת קרבן התמיד בערב ובבוקר.
קטע 9 מתאר את עשיית מזבח הקטורת ואת ההקטרה היומית בערב ובבוקר.

ד. עבודות השגרה שבמשכן
כאמור, בשלוש הפרשיות (קטעים 5, 8, ו 9 בטבלה שלעיל) מתארת התורה שלוש עבודות שגרתיות ויומיות המתקיימות במשכן. בשלוש הפרשיות מופיעים ביטויים דומים כמפורט בטבלה 2.
הביטויים המשותפים הם: **ערב ובוקר, תמיד, לדורותיכם.**
זאת ועוד, בפרשת הקטורת מוזכרת ההקטרה כעבודה המקבילה להעלאת הנרות, (ח) ו**גְּבַהֲעִלֹת אֶהְרֹן אֶת־הַנֵּרוֹת בֵּין הָעֶרְבִים יִקְטִירֶנָּה קְטֹרֶת תְּמִיד לִפְנֵי ה' לְדֹרֹתֵיכֶם.**

על פי המפורט בטבלה 1, חלקנו את פרשות תרומה ותצוה לתשעה קטעי משנה. בכל קטע ציינו את תכנו בכותרת, פרטנו את הפסוקים המרכיבים אותו, וצטטנו מתוך פסוקים אלה את התוכן העיקרי של הקטע. כך מצאנו שקטעים 1, 2, 3 ו 4 שבפרשת תרומה מסודרים להפליא. לכל פרק נושא, ולמכלול יש רצף מובן הכולל ארבע קטעים.
1. פתיחה (קטע 1), לאחריה הציווי לעשות כלים (2), לאחר מכן הציווי לעשות את המשכן (3), ולסיום הציווי לעשות את מזבח הנחושת ואת החצר שמסביבו (4).
גם קטעים 6 ו 7 שבפרשת תצוה מסודרים היטב. כאן מפורטים הציווי לעשות את בגדי הכהונה, והציווי לקדש את הכהנים על ידי קרבנות המילואים. לעומתם הקטעים 5, 8 ו 9 חריגים, ואין להם ענין עם עשיית הכלים (הקטעים מוצללים). עיון בקטעים אלה מורה שיש להם נושא משותף, הם מתארים את ניצול כלי המשכן עבור עבודות השגרה היומית המתקיימות בו.

טבלה 2, תאור מקביל של שלוש עבודות השגרה היומיות

קטורת תמיד	עולת תמיד	נר תמיד
שמות פרק ל (ז) והקטיר עליו אֶהְרֹן קְטֹרֶת סַמִּים בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר בְּהִיטִיבוֹ אֶת־הַנֵּרוֹת יִקְטִירֶנָּה: (ח) וְגַבַּהֲעִלֹת אֶהְרֹן אֶת־הַנֵּרוֹת בֵּין הָעֶרְבִים יִקְטִירֶנָּה קְטֹרֶת תְּמִיד לִפְנֵי ה' לְדֹרֹתֵיכֶם:	שמות פרק כט (לח) וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תְּמִיד: (לט) אֶת־הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבֹקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים:	שמות פרק כז (כ) וְאֵתָּה תִצְנֶנָּה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלָיו שֶׁמֶן זֵית זָךְ כֶּתִית לַמֶּאֱוָר לְהַעֲלֹת נֵר תְּמִיד: (כא) בְּאֶהֱל מוֹעֵד מְחוּץ לַפְּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־הַעֲדוֹת יַעֲרֹף אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבְנָיו מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי ה' חֲקֹת עוֹלָם לְדֹרֹתֶם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ס

<p>(ט) לא-תעלו עליו קטרת זרה ועלה ומנחה ונסך לא תסכו עליו:</p>	<p>(מ) ועשרן סלת בלול בשמן כתית רבע ההין ונסך רביעת ההין ללכבש האחד: (מא) ואת הכבש השני תעשה בין הערבים כמנחת הבקר וכנסקה תעשה-לה לריח ניחח אשה לה':</p>	
<p>(י) וכפר אהרן על-קרנתיו אחת בשנה מדם חטאת הפפרים אחת בשנה יכפר עליו לדרתיכם קדש-קדשים הוא לה': פ</p>	<p>(מב) עלת תמיד לדרתיכם פתח אהל-מועד לפני ה'</p>	
<p>(יא) ונתתה אתו לפני הפרכת אשר על-ארן העדות לפני הפפרת אשר על-העדות אשר אועד לך שמה:</p>	<p>אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם: (מג) ונעדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי:</p>	
<p>(יב) וכפר אהרן על-קרנתיו אחת בשנה מדם חטאת הפפרים אחת בשנה יכפר עליו לדרתיכם קדש-קדשים הוא לה': פ</p>	<p>(מד) וקדשתי את-אהל מועד ואת-המזבח ואת-אהרן ואת-בגיו אקדש לכהן ל': (מה) ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לא-להים: (מו) וידעו כי אני ה' אלהיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם אני ה' אלהיהם: פ</p>	

סידור 9 הפרשיות על פי הסדר הטבעי המחודש הזה, היה מחייב לסדרם בצורה שונה מעט מהכתוב.

יש לפתוח בציווי לבנית הכלים הכולל את **מזבח הקטורת**, ואת המשכן עצמו. לאחר מכן יש לצוות על **עשיית הבגדים**. לאחר מכן יבוא התאור של **קרבנות המילואים והקדשת הכהנים**. לאחר כל אלה היה מקום לרכז את השימוש בכלי המשכן לשגרת העשייה היומית המכונה **עבודת תמיד**. או ביתר פירוט, היה מקום לכלול את פסוקי העשייה של מזבח הקטורת ביחד עם עשיית הארון השולחן והמנורה שבפרק כ"ה, ולהסמיך את הציווי להעלות את הנרות במנורה להקרבת התמיד והקטרת הקטורת שבסוף פרשת תצוה.

אם נשוב לטבלה 1 ונערוך בה את השינויים המתבקשים, נקבל את סדר הקטעים שלה כך שקטע 9.1 יבוא בסוף קטע 2, וקטע 5 יבוא לאחר קטע 7. המבנה הטבעי מתואר בטבלה 3.

מסתבר ששלוש העבודות היומיות האלה, **עולת התמיד, נרות התמיד וקטורת התמיד**, מאפיינות את קיומו של המשכן במדבר ושל המקדש בירושלים. כך יובן שבספר דברי הימים בתאור מעשיו של חזקיהו המלך, מוזכר שבתקופה שקדמה לו הופסקה עבודת המקדש. ההפסקה מתוארת על ידי **הפסקת שלוש מצוות התמיד** שהוזכרו לעיל. דברי הימים ב פרק כט,

(ז) **גם סגרו דלתות האולם ויכבדו את-הנרות וקטרת לא הקטירו ועלה לא-העלו בקדש לא-להי ישראל:**

ה. סידור מחודש של הפרשיות בפרשת תרומה ותצוה

על פי האמור מתחלקות תשע הפרשיות שבפרשת תרומה ובפרשת תצוה לארבעה נושאים עיקריים.

1. עשיית המשכן וכליו.
2. עשיית בגדי הכהונה.
3. הקדשת הכהנים בימי המילואים.
4. ציווי על שלוש מצוות השגרה; נר תמיד, עולת תמיד וקטורת תמיד.

טבלה 3, הסדר הטבעי לתשע הפרשיות שבתרומה ובתצוה

1	פתיחה	5	בגדי הכהונה
	פרק כה א-ט הזמנת התרומות		פרק כח א-ה פתיחה עשיית הבגדים ו-יד ועשו את האפוד טו-ל ועשית חשן משפט לא-לה ועשית מעיל לו-לט ועשית ציץ זהב טהור מ-מג ולבני אהרון תעשה (בגדי הדיוט)
2	כלים	6	המילואים
	י-טז ועשו ארון יז-כב ועשית כפורת כג-ל ועשית שולחן לא-מ ועשית מנורת זהב טהור * פרק ל א-ה ועשית מזבח קטורת		פרק כט א-לז וזה אשר תעשה להם לקדשם-המילואים
3	המשכן והיריעות	7	שמן למאור
	פרק כו א-יד ואת המשכן תעשה יריעות טו-ל ועשית קרשים למשכן לא-לז ועשית פרוכת		פרק כז כ-כא ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור
4	מזבח העולה והחצר	8	עולת התמיד
	פרק כז א-ח ועשית את המזבח ט-יט ועשית את חצר המשכן		פרק כט לח-מו שנים ליום עולת תמיד
		9	מזבח הקטורת
			פרק ל ו-ט והקטיר קטורת תמיד

ו. סיכום ביניים

עסקנו בסדר הטבעי והרצוי ובסדר המצוי של תשע הפרשיות המרכיבות את פרשת תרומה ואת פרשת תצוה. הפרשיות עוסקות בציווי להקים את המשכן ואת כליו.

מזבח הקטורת עמד במשכן בהיכל לצד המנורה והשולחן. למרות מיקומו של המזבח בסמוך לשולחן ולמנורה, העתיקה התורה את הציווי לעשות את מזבח הקטורת אל סוף פרשת תצוה.

הציווי לתרום שמן למאור ולהעלות את נרות המנורה נכתב בתחילת פרשת תצוה, ללא הקשר לכאורה עם שנכתב לפניו ועם שנכתב לאחריו.

המקום הטבעי של הציווי להעלות את נרות המנורה היה בסמוך לציווי להקריב את עולת התמיד בבוקר ובערב בסוף פרשת תצוה.

ז. מדוע לא נכתבו הפרשיות בסדר הטבעי

הסטייה מהסדר הנראה לנו כטבעי והגיוני (כמתואר בטבלה 3), מחייבת אותנו לברר מדוע נכתבו הדברים בדרך שנכתבו (בטבלה 1). במילים אחרות, סדר הפרשיות הנתון בפרשות ציווי המשכן מחייב אותנו להתייחס לשני נושאים,

1. מדוע הוקדמה פרשת העלאת הנרות לתחילתה של פרשת תצוה, ולא נכתבה ביחד עם עבודות התמיד שבסוף הפרשה.

2. מדוע לא נכתב הציווי לעשיית מזבח הקטורת ביחד עם עשיית הארון השולחן והמנורה, כשרק המצווה להקטיר בכל יום היתה נשאת בסוף פרשת תצוה, פיצול שכזה מצאנו גם אצל עשיית המנורה המופרדת מהציווי על העלאת נרותיה, וגם אצל עשיית מזבח העולה המופרדת מהציווי להעלות את עולת התמיד היומית.

ח. נושא ראשון-העלאת הנרות כפתיח לפרשת

תצוה

הנושא הראשון מחייב אותנו להסביר מדוע לא נכתב הציווי להעלות את נר התמיד בסוף פרשת תצוה, ביחד עם הציווי להקריב את עולת התמיד ולהקטיר את הקטורת התמיד.

נציע כאן שתי תשובות. הראשונה מתבססת על המבנה הספרותי של הפרשיות, והאחרת על משמעות נוספת שיש לתרומה של שמן המאור.

1. הגישה הספרותית

מבחינה ספרותית פרשת תרומה עוסקת במבנה המשכן וכליו. לעומת זאת פרשת תצוה עוסקת בכהנים, בבגדיהם ובהקדשתם. התורה בקשה לפתוח כל אחת מפרשות אלה **בציווי כולל**. לאחר שפרשת תרומה נפתחה עם הציווי **להרים תרומה**, פותחת פרשת תצוה עם הציווי **להביא שמן למנורה**. הדרישה להקבלה זו, גרמה להעתקת פרשיית המנורה מסוף פרשת תצוה, לתחילתה. לאחר ההעתקה התקבלו שני הציוויים הפותחים והמקבילים כמתואר בטבלה 4.

טבלה 4, השוואת הפתיח של פרשת תרומה לפתיח של פרשת תצוה

פרק כ"ז	פרק כ"ה
(כ) וְאַתָּה תִּצְוֶנָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כְּתִיב לְמַאֲוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:	(ב) דִּבְרַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ־לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנֵנוּ לְבָא תִקְחוּ אֶת־תְּרוּמָתִי:

2. הסיבה הערכית

הקטע על העלאת הנרות היומית פותח בציווי להביא שמן זית זך בצורה מתמשכת **כחוקת עולם לדורותם**. ציווי זה מופיע למרות שבתחילת פרשת תרומה כבר נצטווה משה לכלול את תרומת השמן למאור עם התרומות האחרות של המתכות, העורות, הצמר, הבשמים ועצי השטים. שמות פרק כה,

(ג) וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵתְכֶם זָהָב וְכֶסֶף וְנִחְשֵׁת: (ד) וְתִקְלַת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים: (ה) וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים וְעִצֵּי שִׁטִּים: (ו) שֶׁמֶן לְמַאֲר בְּשִׁמִּים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים: (ז) אֲבִנֵי־שֹׁהַם וְאַבְנֵי מַלְאִים לְאֹפֶד וְלַחֹשֶׁן:

נראה שיש להבחין ברשימת התרומות של תחילת פרשת תרומה, בין **מתנות חד פעמיות** לבין מתנות שהיו **נאספות מעת לעת** מאחר והם היו מתקלות. פסוק ו' בפרק כ"ה שצוטט לעיל מרכז את כל החומרים המתכלים, (ו) **שמן למאור** בשמים לשמן המשחה ולקטרת הסמים:

חומרים מתכלים אלה מוזכרים בהנגדה לחומרים הקבועים, עליהם קורא משה לעם בפרשת ויקהל להפסיק את תרומתם. שמות פרק לו,

(ו) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחְנֶה לְאֹמֶר אִישׁ וְאִשֵּׁה אֶל־יַעֲשׂוּ־עוֹד מִלְּאֹכֶה לְתְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְלָא הָעָם מִהִבֵּיא:

מתוך כך יש להבחין גם בין **כלי המקדש הקבועים**, לבין **בגדי הכהונה המתכלים** בעבודת השגרה של הכהנים. מכאן שפרשת תרומה נפתחת בקריאה

הכללית ויקחו לי תרומה, שעיקרה לקיחת המתנות הקבועות. לעומתם נפתחה פרשת תצוה עם ציון הבאת השמן המסמלת את התרומה התמידית. גם את בגדי הכהונה המתכלים עליהם הצטוו בפרשת תצוה, יש לחדש על ידי תרומה תמידית, ולכן היה מקום להקדים לציווי של עשיית הבגדים, את ציווי לחידוש השמנים והחומרים האחרים המתכלים במהלך עבודת המשכן השגרתית.

ט. הנושא השני-העתקת הציווי לעשיית מזבח הקטורת

הנושא השני עסק בצירוף הציווי לעשיית מזבח הקטורת, לציווי להקטיר את הקטורת בכל יום. פרשת הקטורת לא פוצלה לשני חלקים, כפי שמצינו אצל העלאת הנרות במנורה ואצל הקרבת התמיד. עשיית המנורה ועשיית המזבח נישנו כבר בפרשת תרומה, ואילו העבודה התמידית עם כלים אלה נישנתה בסוף פרשת תצוה. כך היינו מצפים לראות גם את פיצולה של פרשת מזבח הקטורת. הציווי לעשות את המזבח היה אמור להיזכר לאחר הציווי לעשות את המנורה, והציווי להעלות קטורת בכל יום היה נכתב במקומו, בסוף פרשת תצוה.

הנושא העסיק את הפרשנים לדורותיהם. נביא שניים מהם, ראשון ואחרון וננסה לבחון כיצד ניתן להציע פירוש חלופי מתאים לפתרון הבעיה שתוארה לעיל.

י. הקטורת על פי ספר החינוך

בחינת שורשי המצווה בספר החינוך מציגה את הקטורת כאמצעי להפיץ ריח טוב במשכן. הריח הוא תענוג הקשור לנפשו של האדם, ולכן היה מקום להפיץ ריח טוב במשכן. מכאן ניתן גם להבין מדוע נכתב הציווי של מזבח הקטורת ושל הקטרתה בצורה ייחודית. אם ייעודה של הקטורת הוא רק להפיץ ריח טוב, יש להפריד את עשיית מזבח הקטורת ואת הציווי להקטיר קטורת משאר הקרבנות, שייעודם שונה בצורה מהותית. ואלה דברי ספר החינוך במצוה קג,

משרשי מצוה זו, גם כן להגדיל כבוד הבית ולהיות מעלתו ומוראו על פני כל אדם, ואי אפשר להגדיל דבר בלב בן אדם ומחשבתו רק בדברים שהוא חושב אותם לגדולה וימצא בהם תענוג ושמחה, וידוע כי ענין הריח הטוב הוא דבר שנפש אדם נהנית בו ומתאוה אליו ומושך הלב הרבה, וריח הקטורת היה הטוב שאפשר ליעשות על ידי אדם, עד שאמרו זכרונם לברכה בפרק אמר להם הממונה [תמיד פ"ג דף ל' ע"ב, יומא דף ל"ט ע"ב], כי מריחו היו מריחין בו בשעת הקטרה מריחו עד ירושלים.

שורשי המצווה על פי החינוך נראים מעט טכניים. האם נדרש מזבח מיוחד בפנים המשכן כדי להטיב את ריחו? ועוד, כיצד נוכל להבין את הכניסה לקדש הקדשים ביום הכיפורים עם ההקטרה המיוחדת, שמטרתה להפיץ ריח נעים וטוב?

בעל ספר החינוך הלך כאן בדרכו של הרמב"ם במורה נבוכים. רבנו בחיי מתנגד בתוקף לגישה פשטנית זו, הנראית בעיניו כטעם חלוש. וכך כתב בפרשתנו, [רבינו] בחיי שמות פרק ל והנה הרב (הרמב"ם) הכריחו לומר כן הדרך אשר דרך בה בשאר המצות. אבל חס ושלום שנתלה העקר הגדול שבסוד הקטרת שחייבה עליו התורה כרת לעושה כמוהו כמתכונתו בטעם החלוש הזה.

תגובת רבנו בחיי מקשה על קבלת שורשי המצווה כפי שהם מפורטים בספר החינוך, כהסבר מניח את הדעת לבעיה בה אנו עוסקים.

יא. פירושו של המשך חכמה-מזבח שנעקר מקטירין קטרת במקומו

אחד מהפרשנים האחרונים שהציע פירוש להעתקת הציווי על עשית מזבח הקטורת, היה הרב מאיר שמחה הכהן מדווינסק בפירושו לתורה 'משך חכמה'. כדרכו משלב הרב מאיר שמחה בפרשנותו

את ההלכות הקשורות לנושא. כך גם כאן. הקטרת הקטורת היא מצווה יומית במקדש, אך ההקטרה אינה תלויה בקיומו של מזבח הקטורת. הלכה זו מיוחדת להעלאת הקטורת בלבד, שכן כל עבודות המקדש האחרות, מחייבות קיומו של הכלי השייך להן. ואלה דבריו בפירושו לתחילת פרשת הקטורת. הראב"ע נתקשה מדוע לא נכתב ציווי עשית מזבח הקטרת רק אחרי כלות פרשת המשכן ומילואים.

והעיקר כי כל הצווים כמו הארון, אם אין ארון אין מניחים לוחות, וכן בלא מזבח אין מקריבין עולת תמיד, וכן בלא בגדים אין כהן רשאי לעבוד ובלא מנורה אינו רשאי להדליק נרות, ובלא שולחן אין מניחין לחם הפנים. אבל מזבח מקטר קטרת שעיקרו לכך, הלא קיימא לן שהקטורת נקטר אף אם אין מזבח, וכמו דאמר רב בזבחים דף נט, א דמזבח שנעקר מקטירין קטרת במקומו, ואינו רק למצוה.

ולכך כתיב בתר דהשלים כל הדינים מן הכלים והבניינים המוכרחים להשראת הכבוד במשכן הקדוש, ולהורות דאין זה רק מצווה בפני עצמה, ודו"ק.

המשך חכמה מביא ראיה לפירושו מתאור עבודת המקדש בימי שלמה. הפסוק מדגיש את הקרבת העולה והשלמים על גבי המזבח, ואת הקטרת הקטורת ללא קשר למזבח. מלכים א פרק ט (כה) וְהֵעֵלָה שְׁלֹמֹה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה עֹלוֹת וְשִׁלְמִים עַל-הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר בָּנָה לַיהוָה וְהִקְטִיר אֹתוֹ אֲשֶׁר לִפְנֵי ה' וְשָׁלַם אֶת-הַבַּיִת:

רבי מאיר שמחה מנמק את המיקום המיוחד והחריג של המצווה לעשות את מזבח הקטורת, על ידי תאור ההלכה המחריגה אותו משאר עבודות המשכן. מאחר ואין צורך במזבח כדי להקטיר את הקטורת, הופרד הציווי לעשות את המזבח מהציווי לעשות את הכלים האחרים.

זו בהחלט תשובה מבריקה, אך אין היא מציבה תשובה לשאלה היותר עקרונית, במה שונה הקטורת מכל עבודות המשכן האחרות, ובמיוחד משתי עבודות התמיד הנילוות אליה, שהם העלאת הנרות והקרבת עולת התמיד? מדוע רק בהעלאת הקטורת לא נצרכו למזבח, ואילו העלאת הנרות והקרבת הקרבנות לא יתכנו ללא המנורה וללא מזבח העולה.

נמצא שתשובתו של הרב מאיר שמחה, מעצימה את השאלה ולא ממציאה לה תשובה.

י"ב. מזבח הקטורת והליך ההקטרה, שונים מכלי המשכן האחרים ומהעבודה בהם
לכאורה מזבח הזהב ומזבח העולה דומים. על שניהם שורפת האש את קרבנותיהם. על מזבח העולה נשרפים התמידים והקרבנות האחרים, ועל מזבח הקטורת נשרפת קטורת התמיד. שני המזבחות כונו בפרשתנו **קדש קדשים**.

מזבח העולה החיצון בפרק כט, (לז) שְׂבַעַת יָמִים תִּכְפֹּר עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְקִדְשָׁתָאֲתוֹ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קִדְשִׁים כָּל-הַנִּגַּע בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ:

ומזבח הקטורת הפנימי בפרק ל, (י) וְכִפֹּר אֶהְרֶן עַל-קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה מִדָּם חֲטָאת הַכֹּהֲנִים אַחַת בַּשָּׁנָה וְכִפֹּר עָלָיו לְדַרְתֵּיכֶם קֹדֶשׁ-קִדְשִׁים הוּא לְה': למרות הדמיון שבין שני המזבחות, יועדה לעשיית מזבח העולה פרשה מיוחדת בסוף פרשת תצוה. נראה שהתורה דחתה את הציווי של עשיית מזבח הקטורת כדי ללמד **שמזבח הקטורת שונה ממזבח הנחושת, ושמזבח הקטורת שונה מכל כלי המשכן האחרים. זאת ועוד גם הקטרת הקטורת בכל יום, היא מצווה שונה ממצוות המשכן האחרות.**

ואכן ייחודו של המזבח מוזכר כאן בפירוש בפסוק ט'. על מזבח הקטורת אין להקריב מקורבנות מזבח העולה.

(ט) לא-תעלו עליו קטרת זרה ועלה ומנחה ונסך לא תסכו עליו:

המזבח שונה והעבודה עליו שונה. **הקטרת הקטורת אינה עבודה רגילה, למרות שהיא חלק מהעבודה התמידית והשגרתית במשכן.** יש כאן איסור מפורש, להשתמש במזבח הקטורת עבור הקרבנות הרגילים של המשכן. והרמב"ם מונה זאת כאיסור מתרי"ג מצוות המחייב במלקות.³

הייחוד של מזבח הקטורת ושל העלאת הקטורת, מאופיינים על ידי הלכה עקרונית נוספת. בניגוד לכל

³ וכך כתב הרמב"ם בהלכות כלי המקדש פ"ב הי"א, **מזבח הזהב שבהיכל עליו מקטירין הקטורת בכל יום, ואין מקריבין עליו דבר אחר, ואם הקטיר עליו קטרת אחרת שאינה כזו, או שהקטיר עליו קטרת כזו שהתנדב אותה יחיד או רבים, או הקריב עליו קרבן, או הסיך נסך לוקה שנאמר לא תעלו עליו קטורת זרה ועולה ומנחה וגו'.**

⁴ וכך כתב בתרגום לפסוק ט' לא תִּסְקֹן עָלָיו קִטּוֹרֶת בּוֹסְמִין דְּעַמְמִין נּוֹכְרִאִין וְעֵלְתָא וּמְנַחְתָא וְנִיסוּכִין לֹא תִּנְסְכוּן עָלָיו:

שאר הקרבנות, **אין קטורת של נדבה, ואין העלאת קטורת היזומה על ידי האדם.** ההעלאה היחידה של הקטורת היא ההקטרה במשכן בערב ובבוקר. בכך חורגת הקטורת מכל המערכת הנרחבת של הקרבת קורבנות נדבה בכל עת ובכל שעה.

י"ג קטורת זרה-כולן זרות חוץ מזו
בנוסף לאיסור להקריב על מזבח הקטורת קרבנות אחרים כעולה או מנחה, נאסרה גם הקרבת קטורת זרה. וכך נכתב בפסוק ט' בפרשת הקטורת, **(ט) לא-תעלו עליו קטרת זרה ועלה ומנחה ונסך לא תסכו עליו:**

הצמדת הכינוי **זר** או **זרה** לקרבן, **מצויה אך ורק אצל הקטורת**, והפרשנים חלקו במשמעותו של הביטוי.

תרגום יונתן הסתמך כנראה על הביטוי מימי המשנה **עבודה זרה**, ופרש שקטורת זרה היא קטורת המוקטרת לשם עבודה זרה.⁴ ראב"ע טען שקטורת זרה, היא קטורת שהוכנה שלא כראוי ולא על פי מתכונתה הראויה.⁵

לעומתם פרש רש"י שקטורת זרה היא כל קטורת שאינה מוקטרת כמצוותה הפשוטה, כלומר הקרבה רק במשכן ורק פעמיים בכל יום.

וכך כתב רש"י על אתר, **קטרת זרה - שום קטורת של נדבה. כולן זרות לו חוץ מזו:**

קריאה ישירה בחומש תומכת בפירושו של רש"י. ראינו שהתואר **זרה** מיוחס רק לקטורת ולא לשום קרבן אחר. המילה **זרה** מופיעה רק עוד שלוש פעמים בחומש, כשכל המקרים מתארים את הקרבת **האש הזרה** היא הקטורת, על ידי נדב ואביהוא.⁶

⁵ כך כתב בפירושו הארוך, קטרת זרה - **שאיננה כמתכונתה.** ובמקביל בפירושו הקצר, קטרת זרה - **מהקטורת הנזכרת בפרשה השנית** (היא פרשת כי תשא). נראה שראב"ע הלך כאן בעקבות תרגום אונקלוס.
⁶ בפרשת שמיני, (ויקרא י' א) וַיִּקְחוּ בְנֵי-אֶהֲרֹן נָדָב וְאֶבְיָהוּא אִישׁ מִחֶתְלוֹ וַיִּתְּנוּ בְּהֵן אֵשׁ וַיִּשְׂימוּ עָלֶיהָ קִטְרֶת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֲתֶם: וכן במפקדים של פרשת במדבר ופרשת פינחס מוזכר דבר מותם של נדב ואביהוא, וַיָּמָת נָדָב וְאֶבְיָהוּא בְּהַקְרִיבָם אֶשׁ-זָרָה לִפְנֵי ה':

מכאן נוכל להסיק עוד על ייחודה של הקטורת. העלאת הקטורת אפשרית אך ורק על פי מתכונת קבועה אחת, ואין כל דרך לסטות ממתכונת זו. אין להקטירה שלא במשכן, אין להקטירה אלא בבוקר ובערב, אין להקטירה כנדבה ואין להקטירה אלא עם כל סממניה כמפורט בפרשת כי תשא. כל סטייה הופכת אותה לקטורת זרה ופסולה. **כל יוזמה אישית בנושא הקטורת סופה כליון.**

י"ד. סיכום ביניים

לאחר ששרטטנו את הסדר הטבעי של תשע הפרשיות של הציווי לבנות את המשכן ואת כליו,

הסברנו מדוע הועתקה פרשת השמן למאור למקומה בתחילת פרשת תצוה. נותר לנו להסביר מדוע פרשת מזבח הקטורת נכתבה בצורה חריגה. העיון בפרשת של הקטורת מראה שיש להעלות הקטורת על מזבח הזהב מאפיינים בלעדיים המבדלים עבודה זו משאר עבודות המשכן. ראינו שהקטורת מוקטרת גם ללא מזבח, למדנו שעל מזבח הקטורת אין להעלות כל קרבן אחר ומצאנו שאין להקטיר קטורת של נדבה. ממותם של נדב ואביהוא למדנו שכל סטייה ממתכונתה ומסדר הבאתה של הקטורת, הופך אותה לזרה ופסולה. סוכמו הדברים בטבלה 5.

טבלה 5, ייחודה של הקטורת

קרבנות	קטורת		
רק ע"ג הכלים	אין צורך בכלים	חיוניות המזבח	המזבח
כל הקרבנות	רק קטורת	בלעדיות	
קרבים בנדבה	רק בבקר ובערב	התנדבות	הקטורת
מבורכת	פסולה	יוזמה אישית	

לאחר הצגת המאפיינים המיוחדים של הקטורת, יש לנסות ולהבין את המהות של הקטורת שגרמה לייחודה, ומתוך כך נוכל להסביר מדוע נכתבה פרשת הקטורת בנפרד מכלי המשכן האחרים, ומדוע נדחה סיפור ההקטרה עד לסוף פרשת תצוה.

ט"ו. חביבה הקטורת יותר מכל הקרבנות

המדרש בתנחומא רואה את ייחודה של הקטורת בכך שאין היא באה על חטא. מטרת הבאתה היא ביטוי לשמחה שבעבודת ה' לכשעצמה. זו עבודה שאין עמה תכלית של כפרה. מדרש תנחומא (ורשא) פרשת תצוה סימן טו אמר הקדוש ברוך הוא מכל הקרבנות שאתם מקריבין, אין חביב עלי כקטורת. תדע שכל הקרבנות כולן לצרכיהן של ישראל. כיצד? החטאת היתה באה על החטא. והאשם כן העולה באה על הרהור הלב. השלמים אינן באין אלא לכפרה, שהן באין על מצות עשה. אבל הקטרת אינה באה לא על החטא ולא על עון ולא על האשם אלא על השמחה. הוי שמן וקטרת ישמח לב.

ט"ז. פירושו של רבי עובדיה ספורנו-לכבד את האל יתברך ולשחר פניו במנחת קטורת
 בדומה לגישת המדרש, גם רע"ס מאפיין את הקטורת כמחווה מיוחדת של העם כלפי הקב"ה. רע"ס מאמץ גישה זו, מתוך שהוא כפשוטן מנסה לבסס את פירושו על הכתוב בפרשת המשכן. רע"ס מבחין בין הקרבנות הגורמות להשראת השכינה, לבין הקטורת שמטרתה לכבד את ה' לאחר שכבר נמצא שוכן על המשכן. הקטורת היא תגובת העם להשראת השכינה.

על פי הספורנו הודיע הקב"ה בתחילת פרשת תרומה שעשיית המשכן מבטיחה את השראת השכינה. שמות פרק כה
 (ח) וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכָם:
 בנוסף עשיית הארון והכפורת מכשירים את ההתוועדות של הקב"ה עם משה. שמות פרק כה
 (כב) וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם וְדַבַּרְתִּי אֵתְךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכַּרְבִּיִּים אֲשֶׁר עַל-אֲרוֹן הָעֵדֻת אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֲצַוֶּה אוֹתְךָ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

ונשנו הדברים גם בפרשת תצוה כשמוזכרים קורבנות התמיד מובטח שהמשכן יהיה מקום השכינה ומקום ההתוועדות.

שמות כט,

(מב) עלת תמיד לדרתילכם פתח אהל-מועד לפני ה' אשר אונעך לכם שמה לדבר אליך שם: (מג) ונעדתני שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי: (מד) וקדשתי את-אהל מועד ואת-המזבח ואת-אהלן ואת-בניו אקדש לכהן לי: (מה) ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לא-להים: (מו) וידעו כי אני ה' א-להיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם אני ה' א-להיהם: פ

מכאן מסיק רע"ס שהקטרת הקטורת אינה חיונית כדי שהשכינה תשרה על המשכן. קרבנות התמיד היומיים הם המבטיחים זאת.

נמצא שהקטורת היא מחווה מיוחדת של העם הרוצה לכבד את הקב"ה ולא להסתפק בעבודת המשכן הרגילה. המחווה שונה לחלוטין מעבודת קורבנות האחרים. או במילים אחרות, השראת השכינה על המשכן מייצגת כיוון של **מלעילא לתתא**. הקטורת היא התגובה של העם וכיוונה **מלתתא לעילא**.

וכדי להדגיש את השוני העקרוני שבין הבאת הקרבנות לבין הקטרת הקטורת, נותק הציווי לעשות את מזבח הקטורת, מהציווי לעשות את כל הכלים האחרים, ונכתב כפתיחה לציווי להעלות קטורת בכל יום. וכך כתב ר"ע ספורנו שמות פרק ל ולא הוזכר זה המזבח עם שאר הכלים בפרשת תרומה, כי לא היתה הכונה בו להשכין האל יתברך בתוכנו, כמו שהיה הענין בשאר הכלים, כאמרו ושכנתי בתוכם, ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו (לעיל כה, ח - ט). גם לא היה ענינו להוריד מראה כבודו בבית, כענין מעשה הקרבנות, כאמרו ונעדתני שמה לבני ישראל (שם כט, מג) וכן העיד משה רבינו באמרו זה הדבר אשר צוה ה' תעשו, וירא אליכם כבוד ה' (ויקרא ט, ו).

אבל היה ענין זה המזבח לכבד את האל יתברך אחרי בואו לקבל ברצון עבודת עמו בקרבנות הבקר והערב, ולשחר פניו במנחת קטורת, על דרך הבו לה' כבוד שמו, שאו מנחה ובאו לפניו (דה"א טז, כט):

נמצא שהקטורת מיוחדת בכך שהיא משלימה את עבודה המשכן. הקטורת מסמלת את ההתמסרות הנוספת של העם לקב"ה, או על פי המדרש את שמחת העם הפשוטה עם קרבנותו של הקב"ה ועם השראת שכינתו. זו המחווה הנוספת והמיוחדת זה הידור המצווה. ההידור חשוב כי אינה דומה עבודה מהודרת, לעבודה רגילה שיש בה משום הרצון לצאת ידי חובה בלבד.⁷ לכן ההקטרה היא אחת משלוש מצוות התמיד. אך יש להציגה בצורה שונה, ואין להזכיר את עשיית המזבח ביחד עם עשית הכלים הרגילים האחרים.

הזכרנו לעיל את האיסור להקטיר קטורת זרה. האיסור מתיישב היטב עם גישתו של רע"ס. הקטורת נחשבת כמחווה של האדם כלפי בוראו. הקטורת מוקטרת לאחר שהקב"ה כבר משרה שכינתו על המשכן. אך קיימת סכנה עם מחוות שכאלה. הקטורת עלולה לשמש את כל החפץ בקרבת בוראו בכל עת, כפי שעשו נדב ואביהוא. כנגד סכנה זו, לצד האיסור להקריב על מזבח הקטורת עולה מנחה ונסכים, נאסרה גם הקטרת אש זרה, כלומר קטורת שצורת הקטרתה שונה מהציווי.

י"ז. ענין הקטורת ומילות סיכום

עיון בסדר העבודה ביום הכיפורים, מראה שענין הקטורת תפס מקום נכבד בעבודת היום. מלבד ההקטרה היומית על גבי מזבח הקטורת, נדרש הכהן הגדול ליטול קטורת בידו האחת וגחלים שגלקחו מעל המזבח החיצון בידו השנית. בבואו לקודש הקודשים הוא מקטיר את הקטורת ויוצר ענין המסכך עליו ומגן עליו ממיתה שבה מתחייב הרואה את הקודש. ויקרא טז,

(יב) ולקח מלא-המחטה גחלי-אש מעל המזבח מלפני ה' ומלא חפניו קטרת סמים דקה והביא מבית לפרכת: (יג) ונתן את-הקטרת על-האש לפני ה' וכסהו ענן הקטרת את-הכפרת אשר על-העדות ולא ימות:

הבסיסית של הקרבנות. הקטורת מהווה מערכת נפרדת. היא מתבססת על קרבנות החובה והנדבה שגורמים להשראת השכינה, ותפקידה לבטא את ההכרה בהשראת השכינה ואת השמחה הבסיסית הנובעת מכך.

⁷ נשאלתי על ידי תלמידי מה המיוחד בקטורת, הרי כל קרבנות הנדבה מביעים את הרצון להוסיף על קרבנות החובה ולהביע את הדבקות בקב"ה. תשובתי היתה שמדובר בשתי מערכות שונות. קרבנות הנדבה הם תוספת על מערכת החובה. יש כאן ריבוי של המערכת

יש כאן תפקיד ייחודי נוסף לקטורת, ונראה שניתן לייחס תפקיד זה גם לעבודת הקטורת היומית והתמידית. אומנם אין בהקטרה היומית כניסה לקדש הקדשים, אך יש כאן בהחלט **ביטוי מוחשי להסתר, לסיכוך, ולהשראת השכינה.**

גישה זו לא באה כדי לחלוק על פירושו של רע"ס אלא להשלימו.

ההקטרה היומית והתמידית של הקטורת מעל מזבח הקטורת מבטאת את השמחה שבעבודת ה'. הקטורת נבחרה מאחר והיא הסמל היותר מופלא ליחס המיוחד שמתפתח בין הקב"ה לעמו במשכן

ובמקדש. זה יחס של קרבה וריחוק, של אהבה ויראה, של הקרבה ושל שמחה. הקטורת מבטאת את הדואליות הזו שהרי היא קרבה בכל יום מצידה החיצוני של הפרוכת, וביום הכיפורים היא מוקטרת בצדה הפנימי.

לא בכדי, למדנו לעיל במדרש ש'אמר הקדוש ברוך הוא מכל הקרבנות שאתם מקריבין, **אין חביב עלי כקטורת.**

כדי להדגיש את ייחודה הועתק ציווי עשיית מזבח הקטורת ממקומו הטבעי, ונכתב בקטע נפרד בסוף פרשת תצוה.